

باد دی وار

بجھم حسین سیر

بارودی وار

نجم حسین سید

رنگینا

پہلی وار: مجلس شاہ حسین 1969
دوجی وار: رت لیکھا، مئی 2000
ورتاوے: کتاب ترنجن
22- میاں چیمبرز
3- ٹپل روڈ، لہور۔ پاکستان

عباس علی صدیقی نے رت لیکھا، 22 میاں چیمبرز، 3 ٹپل روڈ، لہور ولوں ندیم یونس پرنٹرز توں چھپائی۔

7	باہر دی آواز	.1
11	شاہ زور دے مرن اُتے	.2
13	چٹھی جنگی فروٹ والے دی	.3
14	دربار شریف	.4
18	انار کلی وچ	.5
19	کرفیو دی رات	.6
21	پپر مل دا کاما	.7
22	ملتان شہر دی وار	.8
50	کچ دا بھانڈا	.9
57	میں کون	.10
62	گھوڑیاں والی	.11
66	بار دی وار	.12
85	رُت لیکھا	.13

باہر دی آواز

کون پیا وچ ہیلو ہیلو کردائے

ایہدی خیراے۔ آپنا ای بندائے

تھری ٹو سکس پھیر

کیٹری پکچر

جتھے ہال چ کوئی نہ ہووے

پکچر اینویس بور کرے گی۔ ڈرائیو ٹھیک اے

ہیلو ہیلو ذرا ڈس کنکٹ تاں کریو

کوئی وڈا ای ڈھیٹھ اے۔ تھوڑے کیتیاں نہیں ایہہ مگروں لندا

مزے لین دے ایہنوں

لکھ واری اسیں ڈس کنکٹ پئے کریے۔ ایہنوں ایہو نمبر ملنائے

ہیلو ہیلو ذرا ڈس کنکٹ تاں کریو

میں بڑی ضروری گل کرنی جے اک تھاں۔ انٹرفیئر کرن دی معافی چاہوناں

مزے لوو جی چھٹو دگلاں ہوو ضروری

معافیاں کہیاں۔ اسیں تئیں کوئی غیرتاں نہیں

ہیلو ہیلو تئیں کون اوہی

ڈسکنٹ تیس کیوں نہیں کر دے۔ کراں رپورٹ میں

ہیلو ہیلو کمپینشن

کیسڈی رپورٹ تے کیسڈے اگے۔ تیس اسیں کوئی دو تاں نہیں
جان دے ایڈا کچیاں نہ کر سو۔ ایسہ کوئی ساڈا پو تاں نہیں۔ تھری ٹو سکس

نیلی ساڑھی بنھیں اج توں

ہائے۔ ساڑھی دا میں ستیاناس کروائائے

ستیاناس تے ساڈا ہونائے ساڑھی دا کیہ جانائے

یو تھنک دیس کلیور

ہیلو ہیلو ذرا اچی۔ اچی مینوں آواز نہیں آوندی

آہو جی ہن کاہنوں آوے۔ بڑے سیانے کن میں تہاڈے

نالے اسیں تیس تاں ہوئے اکو

ساڈی تہاڈی کندھ نال کندھ اے

اوہ آواز نتھاویں باہردی

اگلا بھانویں لاؤڈ سپیکر لاکے بولے

راہ وچ گم سم ہو جاندی اے

رب دانناں بے کرن دیو مینوں

اج اخیرى دن اے

جے اج گل نہ ہوئی تاں کجھ نہیں ہونا

سواری کرو جی میں کیہ کہناں

پر باہردیاں آوازاں ہوندیاں اینویں ای نہیں

میں ٹرنک کال تاں نہیں پیا کردا۔ شہرچ ای۔ اج اخیرى دن اے

ہیلو ہیلو ذرا اُچی اُچی

کوئی ہووے تاں اُچی بولے

تسیں کون او

اسیں کون سہی

جووی او تسیں رب داناں جے

آپنی آواز دے وچ رلا کے اوس آواز نوں اُچی کر دیو

اک واری میری گل تاں ہو جاوے

جو بولے سو کنڈا کھولے۔ اسیں کوئی ٹرک او پریٹر نہیں

تسیں ایکھیچ توں نہیں پئے بولدے؟

ایکھیچ توں اجکل کوئی نہیں بولدا

پر میں تہانوں ڈائل تے نہیں کیتا

سانوں ڈائل نہیں کوئی وی کردا

پر ڈائر کٹری

جیہڑے نمبر کتابیں چڑھ گئے اوہ نہ ملے ملایاں

باہردیاں آوازاں بند نہیں

آپے آپ توں دو جے تائیں سفر دا آڈر کوئی نہیں

کیہ کراں پھیر

جے اج گل نہ ہوئی میری تاں پھیر کدی نہیں ہوئی

کرنا کیہ اے

کن ریسور اُتے رکھو۔ انگلی ڈاگل اُتے

باہروں باہروں جاگدے لہو۔ اندروں ہو جاؤتے

سُتیاں سُتیاں جیہڑیاں چاہو آوازاں سن لو

♦♦♦

☆ شاہ زور دے مرن اُتے اک ریزولوشن وچوں لیک
پھرے کجھ ٹوٹے

جان کے تینوں بے زبان اسماں شہریں رکھیا

موڈھے چا کے ساڈے بال ولاویں

نکیاں نکیاں بے اعتبار دلاں وچ ساڈی پت پر تیت جماویں

پر مستاتیریاں آئیاں اکھیاں

سانوں دیون ہو ر سنیہڑے

پاٹے کن سانوں نت دادھڑکا

بیوں رسن پہاڑاگن دے

جے توں اپنی آئی تے آیا پچی مچی اٹھ پاندوں جلی

پھس جان دے ساڈے شہر کھکھراں

کھیاں ہار سہیڑی دل دی جمع جہتہ

ساڈی سزکاں تے پئی وگدی

☆ لہور چڑیا گھر دا سیر کراون والا مشہور ہاتھی۔ شاہ زور نوں مست ہو و بجن
پاروں مار و تا گیا۔

اسیں کدھر لکاوندے تیری متہر نکیراں والی
اکھیاں تیریاں کیہڑا کھوہ اسیں گیزدھواوندے

جامستا۔ رب اجر دیوی

ساڈے مرکے کج گیوں پڑدے

چاء کمیٹیاں۔ فائل فیصلے

ڈاٹا بیڑتے بلڈ پریشر

لک چھپ گھسی ایڈیٹوریل

نکے نکے میرے بچے نہیں

اللہ میاں سچے نہیں

رچھٹی۔ جنگی فروٹ والے دی اپنی منگ دے ناں

تینوں اندروں آپنیوں میں کڈھ کڈھ دیاں انار

رتا کو پٹ تے کھین تے رٹکن

سودے چمن قندھار بدانے سودے چمن قندھار

ایسہ شریک میرے لہودے دشمن

جمن لاء توں جھوٹھیاں پتیاں کر کر صفتاں

بٹ ہیٹھ دنداں دے نیلے

چڑھدے لندے بھاء دلیلاں

ایسہ مجرم اساں ساج و کیلی

گاہک کچھری بھگتدیاں اساں روہ اندر دے کیلے

سولی پیشی۔ فیس سٹکھیا

گاہک کچھری بھگتدیاں دے کالے کوٹ ہوئے پیلے

دربار شریف

اُچیاں چِیلاں تھلے
وہیندے پانی کنڈھے
کیسرونے دھلے۔ بجرے گھونے
بجھ ادھکڑ۔ ہڑبھان۔ کھمبر موڈھے
گول۔ کسپاں۔ بجھ نہ کہنیاں اکھاں کبوتران والیاں
بجھ لوکے کلولاں کردے
کوریاں الفیاں لکیاں ہار کھلار دے

اک بھاری جیسی سوانی
دو نہہ بالڑیاں سر تھال نیاز چکائی آئی
اک مٹھ ابلے چول تے اک مٹھ ابلے چھولے
ادھکڑاں نوں چونڈی سٹ کے گولیاں ہار اڈاوندی
لکیاں نوں لپ ودھ پاوندی
جاندی سانوں آکھن لگی
بئی کیہ کردے او تیس کھلوتے

کم کرو کوئی آپنا جا کے

راک گولے نوں میں لانجھے کر کے پچھیا

اساں حضرت صاحب نوں ملنائے

بالا خانے ول اشارہ کیتوس۔ اوہ نہیں ملدے

حضرت جی دیاں اسیں کتاباں ویکھن آئے آں

ایہناں کول اسیں سنیاے کوئی پنج سو ورھے پرائیاں ہتھ لکھیاں نہیں

اساں تاں اِکوا ای ویکھی اے

تے پئے وی اُتوں بانہ نہیں چاوندے

اُپر جان دی جاء نہیں میری

اسیں چو کھا پینڈا کر کے آئے آں

تسیں اینا ای آکھ دیو کجھ خادم آئے نہیں

دو دلیلا جیسا اوہ پوڑی چڑھیا

اسیں ہیٹھ کھلوتے تكدے رہے

اوہ مڑیا تے آکھن لگا۔ پھیر کے دن آونا

اج سرکار کے نوں مل نہیں سکدی

انارکلی وچ

کاشھی اتوں اُرا اُرا

پنجیاں نال توں پیڈل چھوہندا

ہارن جہڑیاں پنج پنج ہلدیاں کاراں وچوں ننگھدا آیوں

جیویں موج مست کوئی ہنس دا بچڑا

پتھراں وچ دی تردا آوے

بمپر نال تیرا کھیسہ گیا پیڈل

بھارے فریم دے ہینھوں پیو دی اکھ دُتالی ہو گئی

پتر بوہا مار کے نکلیا

چھوڑو شاہد جانے دو اب سیمن کریٹ کرے گا

چنڈ کھا کے توں ہو گیوں پیڈل

میں کیہ کردا

تالوں نالوں لاہ کے لاکھا نگ کاوڑ دا دھکھدا

کیویں تیرے مستھڑے جڑدا

تیریاں بھجیاں کھمباں اُتے

کیکن پاوند ا کال کوڈیاں

کرفیودی رات (فروری 69ء)

وسمہ ورھے

اساں لہور شہردیاں سڑکاں اُپر
پوری پوری آپنے پیر و چھائے

وسمہ ورھے

اساں من حرام دہاڑی داراں وانگر
ہولی ہولی اک اک اٹ اکھیری
مڑکے او سے کھوڑ چ لائی
بالاں وانگر ہور و ہور خیالیں لگے
ویٹرے ویٹرے۔ اندر اندر
آپنے ہتھ اسیں گڑکاں ہار چلائے

اج کیسے

چلو چلیے مڑکے

گلیاں ویٹریاں اندراں وچون

لبھ لبھ پیرا نبھول وچھنے

کھوڑ کھوڑ وچوں لبھ لبھ ہتھ و نجامے

بنھ نابری تاراں گانے بھیت پچیتی دیئے

اج دی رات جد ہو جائے سنگھنی

اکو بٹن جگا تیرے ناں دا

رب دا نظارا لیئے

•••

پیر مل دا کاما

لوہے اُپروں ڈھلے وانس
کھمب جیہناں دے ساوے

میں کول کھلوتا ویکھاں

تن وانساں دا پرزے پرزے

تن وانساں دالیوی

لوہے لیوی لے چڑھے میں کول کھلوتا ویکھاں

لوہے توں لتھ کے ٹریا کاگت

نال نہ ٹریا میں

کول کھلوتا ویکھاں ویکھاں کاگت ہو گیا میں

میں کاگت

میں اگ چہیتی

جنگل وچ چنگیاڑا

جنگل وچ اوڑوی رتے

چچو چچ گنڈیریاں کر کر گھڑسیانے تے

•••

ملتان شہر دی وار

1

شہراں وچوں شہر سُئیندا پنج جہدے دروازے
چار تاں اکھیں لبھن وگدے پنجواں بند سُئیندا

چونہ دے چار ہزار دیندے

جیہڑے ہزاریں اندر لنگھو دھرو چکار شہر دے لشکر

برج منارے راج قلعے دے

دوہرے برج تے دوہر جھرو کے دوہر فصیل دوالے

راج قلعے وچ راج محل تے چھاؤنی تے دربار کچہری

میروزیراں - سردیواناں دیاں حویلیاں

توٹے خانے مال طیبیے بندی خانے

راج قلعے تے رب داسایہ

ملتان شہر وچ ڈھڈاں اندر گنڈھ جو کھوں دی

کیہ بنسی جے ایڈے پنڈھ کریندے وی نہ تہجے کدائیں

کیہ بنسی جے بھل مھلیکھے اندر ہتھ مرندیاں
لدھا پنجرہ ہک ڈینہ سکھنا

گنڈھ جو کھوں دی نہیں کان اساں ہنیاں کوٹھے پائے
یا ریاں ساکا چاریاں لائیاں۔ دیر سہیڑے
گنڈھ جو کھوں دی ڈھڈاں اندر رڑکن رڑکن رہی
ڈھڈ دی رڑکن بھل جاؤ ویکھو ڈور حکم دی ناڑو

راج قلعے تے رب داسایہ

شہر تے ٹھنڈی چھاں قلعے دی

ماں دی رعب تسلا

نہ کائی ہتھیں کتے نہ کائی تیل دیویاں پاوے

سُتیاں پتیاں کائی جھٹ زناہی

شہراں اساڈیاں لاہوے

راج قلعے تے رب داسایہ

باہر فصیلوں پیر نہ پاوں میرو زیر سیانے

پانی اندر ٹور تر کھی پینگھ دے رنگ عجائب

باہر پانیوں پولا پنڈا جاں چانے جاں آنے

قلعیوں باہر فصیل دے ہیٹھاں

درس مدرس پنڈت مفتی شاعر گایک مجرے تاشے لونڈی باشے

ڈھول ڈھنڈورے نقل محولی ورتاں تے جھمانیاں پالن والے لاگی

کمی سپی عملے فیلے شہروں آونے روز سویلے

تو ہے تو ہے ہلیا بلیا دینہ لنگھ و نجانا خیریں سلا

شام پئی سٹ گڈیا پٹیا ٹر جانا نیویں پا کے

قلعیوں باہر بزاراں اندر کھوجے کھتری لکھاں کار پپاراں والے

رنگورنگ حویلڑیاں

آل دوال فصیلڑیاں

وکھرے عملے کمی سپی وکھرے راگی لاگی

میروزیر دیوان قلعے دے کھوجیاں کھتیاں دے قرضائی

پر کھوجے کھتری لوک ویہاری

کدے گل نہیں سر کرواوندے

سگوں کار پپار و دھاون لئی نت قلعیوں حکم منگاوندے

آپنی کھٹی وچوں اندر بھاجی روز پچاوندے

گھر گھر جھاتی بُرجاں اتوں

ہر گھر اندر دو ہرے جوڑے دو ہرے بھانڈے
ہک اندر خانے ورتن لئی ہک کوٹھے سکھنے پاون لئی
کئی لوکاں کچھیں رکھنے دو ہرے جوڑے

ہک قلعے دے اندر جاون لئی ہک گھروچ بہہ پچھتاون لئی
کھو جے کھتری لوک ویہاری ہو جوڑا پاوندے

قلعیوں اندر گھریں بزاریں

اوبا جوڑا ڈب کھڑیا ساری عمر ہنڈھاوندے

ملتان شہروچ دو ہرے دو ہرے جوڑے پاوندیاں

پاپا ویندیاں لاه لاه ویندیاں

سرتوں لنگھنے سورج تارے بدل پالے

کالے دھولے تھی ونبخے

جوڑے جوڑے رہ جانے نہ رہنے ویکھن والے

شہروں باہر زمیں سبھ رب دی

قلعیوں مال مسدی منشی فصلو فصلی آونے
 کنگ کماوتے نرے مُنجیاں اوہناں ڈھوڈھو شہر چچاونے
 گڈن گوڈن والی کمی۔ گنڈھ ترپ جٹا ترپکے
 پُنجھیں دھوڑ نموشی متھے
 ہاڑی ساوٹی کوڈی بھورے
 کوڈیاں جوڑ جوڑ کے شہریں جاوٹاتے وت نہ آوٹا
 کھوہاں اندر اُلی جمنی داند نکھسے بھوندے جھرنے
 شہریں آن کے ہکناں جٹاں کھوجیاں کھتیاں نال بھیاں پاوٹی
 ہکناں قلعے فصیلوں ہیٹھاں
 کائی قاضی مفتی شاعر گایک بھنڈ مخولی بھال شگر دی پھرنی
 پر بوہتیاں پنجویں بوسے ہیٹھاں جابد رو اُتے ڈیرے لاوٹے

ایسہ بدرو ملتان شہر دی ریت پرانی
 ویہنی ویہنی موری موری راج قلعے دے ہیٹھوں ٹرنی
 سنگھنی سانجھ ان جانی
 راج قلعے دے لوک سیانے

آپنا باہر سجاون ائی نت اندر کھورن جیہڑا

اوہ وگ بدروئیں جاوے
رہو رنگ دی گار سلیٹی
ہولی ہولی بیٹھ زمین دے لکھاں رنگ سمیٹی آوے

قلعیوں تُو بدرووت آونی بیٹھ بزاراں
کھوجے کھتری لوک ویہاری
بھ بدرونوں بیٹھو بیٹھ لنگھاوندے
راج قلعے دی گاردے اندز آپی گار رلاوندے
بنجویں بوہے بیٹھاں بدرو آونی باہر زمینوں
آوندی دے ایہدے دوویں کنڈھے کمیّاں ملنے
جھکی جوگی ہی شروچ کائی جاء نہ ہی
جتھاں کمی چاہرن جھگا اوہ کھوجیاں کھتیاں لئی
کمی پیپی لوک بے سرتے
مل زمین بگانی مہنگی اُتے ولدے کندھیں کچیاں
کمی پیپی لوک بے سرتے
اندر کھروے جانڈے نوں نپ بیٹھو بیٹھ وگاوں دا اول دے لیہناں نوں کیہڑا

ساون جھڑیاں اُچھل بد رو کنڈھے چھڈ چھڈ جانی
وچ کمی چھوہراں مُردے تاریاں ترنیاں
مُردے تاری تَر دے تَر دے
اکھ اگھڑے قلعے وچ ہوئے

بنجویں بو ہے ہیٹھ و سیندیاں بنجواں بوہا کسے نہ ڈٹھا
ات زنگالیا کھریا بھریا کندھ دے نال ای رلیا
بنجویں بو ہے اُتے لوکاں گو ہے پتھ پتھ لاوٹے
جد بد روئیں ٹھیکیدار اگراہیاں کرن سپاہیاں دے سنگ آوٹا
جھٹ پٹ لوکاں پاتھیاں لاه لوہ ایدھراو دھر کرنیاں
سرکاری کندھ تے پاتھیاں لاوٹا جرم جو ہویا

2

چار بو ہے ملتان شہر دے دینہہ پر رات پئے وگنے
بنجواں کسے نہ ڈٹھا کھلا بنجواں کسے نہ سنیا
گاؤن پرانے پاؤن دساں

گاؤں کے کد گولے

چار بوہے مینڈے وگدیاں نہراں سُکھ مسکیاں لہراں بہراں

بنجواں کانگ بلاء نی

ٹھل ویکھ نظارا

چار بوہے مینڈے دس کھلے۔ کھلے ویکھ کے وڑ گئے بھلے

لے گئی سیر قضاء نی

نت جیون لارا

چار بوہے مینڈے اکھنے کھننے۔ سکھنیاں دھاراں لین سلکھنے

ہتھ مٹی چکھ شفاء نی

بنجویں جیہدا بھنڈارا

ایہا گاوندیاں چڑھیاں جنجاں

ایہا گاوندیاں گئے مکلاوے

پر جس دم کھلایا بنجواں بوہاتے پٹ جنانیاں لڑیاں

نی میریاں پاتھیاں توں لاہیاں۔ نہیں توں لاہیاں۔ نہیں توں لاہیاں

بنجویں بوہے کھلا شمس نوں ویکھ کے نہ پچھیا

”کون آیا پن لباس کڑے“

بجویں بوہیوں باہر شمس چا کیتا ڈیرا

پاونا سڑک سڑک تے پھیرا

اوپنے رہنا ننگیاں

جیہڑا لنگھے گلے گھٹنا ہتھ تے کہنا

دس او کیہڑا میں

گھر والا میں کہ سکھنا ویہڑا میں

اگلے اپنا گلا چھڈا اونا اتے شمس واسطہ پاونا

آکھ کواریا میں شمس میں آپے شمس

مینڈا اندر باہر سورج

آکھ اونویا میں شمس میں آپے شمس

راجے رعیت حکم عدالت سبھے ٹھگی دے ویس

میں بُجھ گئی وت جگت انھیرا

میں بُجھ گئی وت تیرو میرا

بول پُھٹ وی میں شمس میں آپے شمس

چھل وہی جیہڑی اپروں آوے

اپروں ڈھلے تاں وس من سلوی

جیہڑی لوء نہ سینیوں رسم کے ہتھ چمکارے

اوہ جانیں پر چھانواں

بول اوہ ہک واری بول مونہوں

میں اج تینڈے نڑے اندر

شمس داکم ہا جیہڑا لنگھے اوہدے پنجہ گل وچ گھستا

ریشم کھدر جو کجھ ہووے لیر لیر کر چھڈنا

شمس داکم ہا گھر گھر آگے جلی پاونی

میں بچھ گئی کھوہ سو بھانندیا

میں بچھ گئی جھل جان دی چنتا

میں بچھ گئی آتے اندر کھوبا

میں بچھ گئی آتے ہیاں سینے

جو مل تارے لے جائے سودا

جو بہہ جائے سو کر لئے وٹیاں

دینہ کھٹیاں اتے راتیں پٹیاں

مُن گھن مَن گھن میں شمس میں آپے شمس

نگر کھیرہ تعلیم مدرسے
 بانگ ڈکار متے منصوبے
 اکھ اٹھراء سبھ جھلی اُلی
 دل دریا رت ریت کدورت
 ناڑیں پھرے اکاء
 میں بچھ گئی تاں کھلھ وی پھاہی
 پھاتے سادھو ٹھگ سپاہی
 ڈریا تاں چڑھیا چرچے مٹی
 ڈروڑیا گٹھ شرم حضوری
 اگلے ایدھراودھرتکٹاتے لینا شمس کلاوے
 بول وے مینڈارا بنجھن ماہی سوں گیوں بیڑی ٹھیل

افسر امرے کائے فقرے
 سبھناں رستے دل دل کٹنے جدھر جاؤ شمس اگوں ملنا

جدوں شمس مدرسے کولوں لنگھنا
 مُنڈیاں کڑیاں چھڈ کتاباں آجھنا اوہدے بول سنن لئی

میں بچھ گئی اتے جمیاں کاں
چڑھ موڈے مینڈا کو کے ناں
موئی نوں نت پیا لاوے لارے
چل اڑیے تینوں ڈھول ملاں
میں بچھ گئی اتے اگیاں کاں
چڑھے کندھاڑے کرے کلولاں
کوئی نہ کوئے جد میں بولاں
چنچ مار کے پھولاں ہر شے
آپ کھلواں سسکے تھاں

منڈیاں کڑیاں آوٹا ہم ہما کے
وچ جوتی وی ہونا عجب کڑی ہی جوتی
نہ کائی چائیں لاوٹا پاوٹا
نہ ہان دیاں نال نکیاں نکیاں کر کر لسیاں وقت و نجاوٹا زوریں
اندر اندر رہنا کھردی بھردی
بعضیاں اوہنوں کہنا خشکی
پر اوہنے سبھ نال ہسدی رہنا

اپنی اونہوں سمجھ نہ آونی

کیہڑی گل اے جس باجھوں اسماں ہسدے رسدے سکم سکے رہنے آں
ملنے آں پرمل نہیں سکدے

سو بھائل دیوان دا پتر راول

جوتی نال اوہنے اٹھنا بہنا دوہاں بچھاں کر کر ہٹنا

روح رہنا واندا واندا

کیہ بنیا جو اندروں اساڈیوں ادم سوئے سک گئے

اچھ ایل کلول نہ کوئی

رہن سریر کیوں لگڑے

جوتی دے نہیں آہے ماپے

جدوں پہاڑیں ٹھکھتاں پٹیاں اوہ ستویں ورھے وچ آہی

سو بھائل دیوان پہاڑیں گئے سئل نوں

اک سواک رپیہ دے کے جوتی گھن آئے ملتانیں

سردھارانی پتر ساویں کر کے پالی

گھر بھ اہدے سر تے چھڑیا

جوتی نال صلاحوں باجھ دیوان ہو ریں کائی کم نہیں آہے چھوہندے

مینڈا پترو زیر سدیندے

نت جوتی پر رہنا کھردی بھردی

شمس دے بول سیندی نوں اوہنوں پنڈا گھدا لگنا

روز دے دھند لے اندر پکھیرو چوہکدے لگنے

راول نال تے ہو ریں منڈیاں کڑیاں نال اوہنے رل کے

شمس نوں گھیرا گھتنا

جوتی دے سنگ ہونا جھمرے

جھمرا پتر بہل دا جیندا گھرد روئیں

شاہ خیرالدین مدرس نوں اوہنے گھٹ گھٹ چھٹنا

شاہ خیرالدین مدرس ہو ریں ویلے ویلے جھمرے نوں کجھ دس دس چھٹنا

آتے اردل لئی اوہنوں کھڑنا نال مدرسے

سو سو رنگ دیاں گلاں اندر منڈیاں کڑیاں نال برابر رہنا جھمرے

گھنی بحث وچ جاوجنا

دلیل مخول مخول دلیلاں

کے نوں وارے آون نہ دینا
آپنے ڈھب تے گل آن کے ہاسارولا کر چھڈنی

سنگ جوتی دے
جلھر گوت دیاں سرداراں دے دو چھوہر
جنڈل جٹل ناں جیہناں دے
پڑھن کارن ملتان شہر پر ویسی آئے
کھلے کھلے ہڈ کاٹھ تے کولیاں کولیاں اکھاں
جھمرے نال اوہناں دی شہر بھون یاری
جھمرے نال جگت دی یاری
پر ہکناں کہنا جلھر گوت دیاں پینڈو چھوہراں
نائی پت نوں بوہتا سرتے چاڑھ لیا اے۔

سنگ جوتی دے مان وی ہونا
مان دا پیو رجاول بھوئیں گھنے پا کے شہریں آیا
بدروا تے گھت کے جھگی چھوہرنوں پڑھنے پایا
آپنے ولوں مان تے کرنا چارا

پر روح نہ درس کتابیں لگتا

پیونے کہنا پڑھ پترا

کائی دینہ اسان وی سکھ داتکئے

چپ چاپ اوہنے گٹھے بیٹھ کے ہور ہور کتاباں پڑھنیاں

سنگ جوتی دے ستی راج پروہت دی پوتری

پیو دادے نال رکھدی رکھدی

ارتھ جیون دا کیہ اے بابا

پیو پتراں اگوں پھوکا پھوکا ہس چھڈنا

توں جیون دا ارتھ کیہ کرنا میں

جوتی راول جنڈل جتل جھمرامان تے ستی

گلیو گلی ایہناں جلی پاوندیاں نال شمس دے جانا

میں اُجلی تاں چڑھیا سورج دم دم برشم حضوری

پوری پوری رنگھ ججن دانہ کائی نیڑنہ دوری

میں اُجلی کائی مہرنہ مہرے نہ کائی اگڑ چھو کڑ

میں اُجلی تے نہ نفرنہ افسر

نہ کائی صدر صدور وزیری نہ پیشی پاپوشی

نہ ٹھانے نہ گھولو گھانے

نہ تحصیل وکیل وسیلے

میں اُجلی تے میں شوہ سمندر

لوں لوں دے مڈھ لکھ لکھ اکھیاں نت پیواں نہ رجاں

میں اُجلی تے اُکھرے بوہے

ڈھا ڈھیری دیوان تے دفتر درجن و درجن درجے

ڈھا ڈھیری بنھ کوڑ دلیلاں حق سچ پانی پانی

میں اُجلی تے پھوک لفافے

کیا صوفے کیا صافے

دھوں کانڈ دھوں جھا کے جھولے

میں اُجلی کھلی لکھت جمن دی رو رو حرف پچھاناں

3

شمس دو الے منڈیاں کڑیاں

نچ نچ کنیاں پانی چڑھیا

ایسہ دین دنی دے امن چین دی نینہ برباد پیا کردا اے

کل سرکار نوں سختی کرنی پئی تے زمہ تماڈا ہوسی

شاعر گایک ذا کر ٹھا کر ڈھول ڈھنڈورے

لوکاں نوں ہشیار کرن لئی گلیاں وچ کھلو گئے

کھوجیاں کھتیاں چو نکاں وچ سبیاں لائیاں

ساڈی تیں ہتھ ڈور صاحبساڈی تیں ہتھ ڈور

ککھوں ہولے واؤں سوئے

جو مونہہ کھولے اوہدے اندر

جو پیرا گھرے اوہدے تھلے

نہ کائی عذر نہ زور صاحبسا

ساڈی تیں ہتھ ڈور

بھانویں توں ہوویں بھانویں ہو صاحبسا

ساڈی تیں ہتھ ڈور

ماپیاں منڈے کڑیاں ڈک لئے

جو تئی تے اوہدے چھوے ہائی

راول جھمرا جندل جتل مان تے ستی

گھروں نس کے شمس کول آگئے

بنجویں بو ہے اوہناں لائے ڈیرے

بھکے تے نت انیندرے چونکو چونک مچاوندے جلیاں رہے

اُ بھر بد رو ہوئی ہوئی کنڈھیوں باہر ہوئی

اک دینہ راتیں جوتی نوں کجھ ملن سہیلیاں آئیاں

گل وچ پا کے بانہیں آکھن لگیاں

ساڈے نال توں جُل اڑیئے سمجھا شمس دی بانئی

ڈھیر سارے اساں کٹھے کیتے ہوئے نیں بے وی بانئی

دینہ چڑھیاتے پھرے ڈھنڈورے

شمس دے ڈیرے کولوں جوتی سو بھامل دیوان دی جوتی

موئی لبھتی موئی لبھتی

تن تے لیرنہ کوئی

دیکھو لوکو دیکھو لوکو اج دے ولی دے کارنے

دیکھو لوکو دیکھو لوکو

ایس صدی دے قطب سیانو اچیاں بولیاں مارنے

ہٹیاں اتوں لوکی انھے چھوڑ حویلیاں لوکی نکلے پوڑیاں ڈھل ڈھل لوکی اترے

ہولی ہولی کہن جنائیاں

کپڑے کدھر گئے نی اوہدے

راج قلعے دے ہیٹھ کھلوتے لوکی کوکن فیصلہ

مفتی حمد الدین فصیلوں بولیا

اج ہتھ تماڈے فیصلہ۔ پٹھی پوش لہاؤ امیددی

اُر اُر پین سوائیاں

جگ دے پڑدے لاہون والیا اج ہو یوں نہ ننگا

پٹھی پوش لہاؤ امیددی۔ پٹھی پوش لہاؤ امیددی

راول ونج دیوان ہوراں دے اگے رنا

سبھ کفر کوڑاے

سو بھال جی راج مخلص جا کے رنے مینڈا پتر راتیں شمس دے ڈیرے آہا

مینڈھی دھی مینڈا بگا سر مینڈی ساری عمر دی سیوا

سو بھال جی بھلا لوڑیندے ہوتاں مڑ جاؤ

چپ کر کے گھر بہہ جاؤ

تماڈا پتر راتیں شمس دے ڈیرے آہا

بنجویں بوہیوں باہر شمس دے ڈیرے جھمرا آکھے

رشد سواری سبھ تیار اے

سائیاں ایتھوں نس جھلے

شمس آکھیا

آپے آپ نوں چھوڑ کے نیے ول کداہیں جائے

جندل آکھے

ایس ویلے اساں جائے کھنڈ پھٹ لک چھپ کے ہتھیار لیاے

ہوراں شہراں وچوں نال برلائے ساتھی

وت ملتان دی اٹ نال اٹ وجائے

ستی کھے سانوں ہردم لوڑ ساڈی

مان کھے

تساں ورھیاں اسانوں جیون جاچ سکھاوٹی اے

شمس آکھیا

ورھیاں نال نہ ویلا منئے

ورھے ہزاراں ڈھیری ڈھیری دھولے دھوڑ مکاٹاں

ہکا گھڑی سانوں حشر دے ساڑا

لیکھا لوح مبارک

جیہڑی راہ ویندیاں بانہ پھڑلے

تے جیہنوں آکھ نہ سکے نہیں

جاؤنت نال تماڈے تھیںساں

پر اج دی گھڑی ملتانے

میں اج دی گھڑی ملتانے

بنجویں بوہیوں باہر سپاہی جوتی چائی آگئے

ہٹیاں چھڈ کے اٹھے لوکی چھڈ حویلیاں نکلے لوکی

ہم ہما کے آئے

پٹھی پوش لہاؤ اہیدی پٹھی پوش لہاؤ اہیدی

بنجویں بوہیوں باہر شمس نے ڈٹھی جوتی

نیل نیل اوہدا پتلا پنڈا

سادے سادے نین نقش اوہدے ات اُجالے

شمس آکھیا

واہ او بجنا

ٹھپ دیو اینوں چتر ٹھگ نوں جاوگر نوں ہو ر نہ پھند و کھاوے

پٹھی پوش لہاؤ اہیدی

مڑکائی ساڈے شہر نہ ایسہ جیہا آوے

پٹھی پوش لہاؤ ایہدی۔ پٹھی پوش لہاؤ ایہدی

شمس آکھیا

لے بجنا

اساں لاہے پرانے تہہ گھر آون دی تیاری

ویندی شام دی لالی اندر

وکیہ جوتی نوں شمس آکھیا

لے بجنا

اساں جاگن ہارے۔ تینڈی جاگ توں نیندر واری

4

ویندی شام دی لالی اندر وکیہ شمس نوں اوہدے ساتھی

مُول نہ روئے

راول جھمرا جندل جتل مان تے ستی

وارو واری اگانہ ہوئے

شمس دی رت تال پوٹے بھر کے اک دو بے دے سینے لائے

سپاہی ہٹ گئے

چپ چاپ اوہ پنجویں بوہیوں شہر دے اندر لنگھے

چپ چاپ سبھ بڈھڑے گھرو

پچھے ٹرے

قلعے نگاراوجیا

چھیوے ساتھی آپ مہارے اک قطارے

ودھدے آئے

رنگ رتا رنگیا ای یار اساں اج آپے

رنگ رتڑا ہو من متڑا

اساں ساوے ڈھیر سجائے وکھائے سارے جگ نوں

جس اندر دھوں دھکھایا ولایا اوس اگ نوں

پائے چم چم اگ دے ہار اساں اج آپے

رنگ رتڑا ہو من متڑا

قلعیوں دغیاں توپاں

اک اک کر کے لوکی کر گئے

ستی راول جنڈل جنل مان تے جھمرا

میں شمس میں آپے شمس گئے کھنڈے چھوے ساتھی

رنگ رتڑا ہو من متر

رنگ رتا رنگیا ای یارتے بہنا موہرے

پاونا نینیں سراسوہا و نجاچت جھورے

رنگ رتا رنگیا ای یار پچھانے جگ سارا

حق کرڑا ہو حق نیارا

قلعیوں لتھے جتھے

قلعیوں لہ پئے ہاتھی

ستی راول جنڈل جتل مان تے جھمرا

میں شمس میں آپے شمس گئے کھنڈے چھوئیں ساتھی

سڑکاں اتے بھا جڑی گئی

ہمایاں والے باہروں جنڈرے چاڑھ کے اندر وڑ گئے

لوکی بھجڈے رستورانناں اندر لنگھے

تے آگوں روز سلماں مارن والے بیرے دین دہائیاں لگے

رب داناں بے ایتھوں رجاؤ

سڑکاں اتوں ہار موتیا و پچن والے گئے ایانے

کنگھی و پچن والیاں مائیاں گئیاں

بجویں بوہے باہر کیہ ہو یا کسے نوں رہا نہ چیتے

ہم رات دا مشک موئے دی آپنے وجودوں آون لگی

نکاں ہیٹھ رمالاں نال وی کجھ نہ بنیا

عطر لوینڈر پانی تھی گئے

چھڑکن تیل دوائیاں مکیاں

ہتھ ہتھ لسیاں سُرخیاں آئیاں

کجھ نہیں ہو یا کجھ نہیں ہو یا

پر لکھیا جو کجھ مرضی آکھے

ہینھوں کاغذ کوراہا

جیویں مورییاں اپر چونا کیریا ہووے

یار یار نوں ملے تاں سہی

بھرا بھراواں نال ملن تاں سہی اچھا

آپنے کول کھلون جو ہو گیا اوکھا

ہم رات دا سون گولیاں پھکن باجھ نہ حیلہ

دھتی گرم حمام دا تولیہ بھجا
انج لگا جیویں قلعے نگارے گڑھکے
مفتی حمد الدین تے ساتھی ہولی ہولی
تے دار اچھاڑ مخلی
چائی شمس سرہاندی آئے
بگیاں داڑھیاں زبھیاں
”حضرت شمس جی قطب ربانا
درد منداں کوں دس درمانا“

کچ دا بھانڈا

پہلے گیتریں رکھدی رکھدی

بس جھیکل جھوک توں نکلی

جھیکل جھوک توں سکھر کوٹ دا دس کوہ پینڈا

کھرے پہاڑتے آڈا رستہ

ٹائراں ہیٹھاں وٹے کر کر کھڈاں ٹپدے دور ڈھلایاں وچ گواچن

ایس راہیں میری پہلی واری

کدے میراں داد ڈرائیور میرا جیپ خراب نہ کردا

ساہ چیللاں دا ساز سنگدھتے پرلے پہاڑتے ٹانویں ٹانویں بنگلے

ورد پٹھان میرے نال سیٹ تے نہاتا کدے نہیں ہونا

چپ کر کے اوہنے گنڈھڑی پلیوں سلا جیہا کو اب تے روٹی کھولی

پوپلے مونہہ نال پشتو وچ مینوں سلاہ مار رہیا

ساہنے میرے لال مرچ جیسی مائی پہاڑن بیٹھی

دھی دے دکھ دی چھوہی کمانی

ساہ چیللاں دا۔ ساز سگندھ۔ تے پرلے پہاڑ تے ٹانویں ٹانویں بنگلے

بس کھلوتی

کلینز چھال مار کے پچھلے پیہے ہیٹھاں وٹے اڑائے

نکیاں جیہیاں دو کڑیاں چڑھیاں

چدراں ولیاں سرتے کڈھیاں ٹوپیاں پائیاں

ننگے پیریں جھکدیاں جھکدیاں وڑیاں تے مائی سد کے کول بہائیاں

مہندی رنگیاں چمھاں والے دو پہاڑی لیڈیز کوٹ پرانے پائی

اک دو بے نوں آکھن

راجہ جی کوئی خبر سٹاؤ

تسیں سٹاؤ نہ زور اورو کے

دوویں ہس کے چپ کر جاون

بے میراں داد خبیث کدے میری جیپ خراب نہ کردا

ساہ چیللاں دا۔ ساز سگندھ تے پرلے پہاڑ تے ٹانویں ٹانویں بنگلے

کاکیرا چھوہر کلینز فٹ بورڈ توں مائی نوں آکھے

ماسی نڈھی بھال نہ میرے جوگی

وے ہوتاں لے آجے نڈھی جوگا

ہسدی مائی دیاں نکیاں نکیاں اکھاں

کڑیاں وانگ مسکنیاں ہونیاں

سکڑا جیہاڈرا یور بیٹھا ٹھکی جائے نسوار تے نالے حولد ار نال واری گٹ دی لاوے

پنچھی ورھے حولد ار جی۔ برما بصرہ

ایسے رن دیاں کلیاں نپدیاں کھچاں گھسیاں نیں باتشاہو

اسہ کوئی پہاڑاے چھچھڑا

سول دے کم وی کم نیں شوہدے منگل خانہ۔ حولد ار کھنگورے

میں اینویں دورہ پوسٹوں نہ کیتا

پر ایس کو اٹروچ ٹور دے دن تھڑ جانڈے

ایکس پلے نیشن

ایسی تیسی ایکس پلے نیشن

پر کاہنوں اینویں رسک خوا مخواہ

ساہ چیلان دا۔ ساز سنگدھ تے پرلے پہاڑ تے ٹانویں ٹانویں بنگلے

ترکھی جیسی ڈھلوان دے اپروں میں میں کردی بکری لہہ پئی

مگرے مگرے نکڑو جیہا اک چھوہر ملیشیا پائی سوٹی چائی آیا

میں اتھلیٹ رہاں بیلنس رکھناں سٹ پھیٹ نہ لگی

اوائے بے غیرتا

سڑکے اُتے کیوں لئی پھرنا میں ایس ماؤنوں

ڈرائیور تاکی تھانیں اُلریا

پٹھان کو اب تے روٹی جھاڑ کے جھولی دھولے

ہولی دتی مائی آکھیا۔ دستگیر

بس ٹرپئی

دیکھ چاکھ کے چاچا

پچھلی سیٹوں گھبرو بولیا

آپ چلا اوائے اگے آن کے کیہڑا میں مہنگی جانے آلا

سانوں جان پیاری نہیں اوائے

گل سنو جی امیدی۔ کلا پتر ماؤ دا۔ سوہنا

کوئی نہیں کوئی نہیں منگل خانا خیر مراے ٹوری جلو۔ راجے ہو راں کولوں آکھیا

میں سر تاکی نال لالیا

ساہ چیلان دا۔ ساز سنگدھ تے پرلے پہاڑ تے ٹانویں ٹانویں بنگلے

نکی بھین نوں آرٹس کلاسز جائن کرا تاں دیئے
قسما قسم دے لوکاں وچ ایہہ گل نہیں چنگی
ویکھی جاسی۔ شوق تاں بندہ گھروی پورا کرا ای سکدائے
سکلپر۔ پینٹنگ

اک نکتے وچ جسم دماغ

اک نکتہ وجدان دونہاں دا

نہ ہون دی آواگون تے اچن چیتی سار ہون دی

سار گواچی چیز ملن دی

سمجھ لئی تاں رولا کیا۔ بس سمجھ لئی تاں رولا کیا

نکے بھرا دی جو ب دا آکھ تے آیاں

ہو ای جاسی انشا اللہ۔ ٹیلی فون تے گل کریاں سکھر کوٹ توں

فرماں وچ سیکیورٹی کوئی نہیں۔ بندہ ساکھ بٹا ای لیندائے

گورنمنٹ سروس وچ وی کیہ اے

کم کالج کڈھاؤن لئی بس اک جی ہونٹا چاہیدا اے ایدھر

اجکل کون کسے نوں پچھدائے

ساہ چیلان دا۔ ساز سگندھ تے پرلے پہاڑ تے ٹانویں ٹانویں بنگلے

دشگیر۔ دشگیر

اتھلیٹ رہاں میں بیلنس رکھناں سٹ پھیٹ نہ لگی

بس سنگڑ گئی

دشگیر دشگیر

کھانا پھیسائے خان جی

اماں خیرای

خیراے پتر جاناں رکھیاں نیں دشگیر

ہویا کیہ ایہنوں منگل خاناں چنگی بھلی نوں

ہوٹا کیہ ہا راجہ جی۔ اے جی بھنا ہا کوئی ہو روہ ماڑے

ڈھل کے سڑک تے آگئے سارے

جنگل اندر رات تے ور لے تارے

ہیٹھ ڈھلایاں وچ ہیرا

دور کتے کوئی ہلدی لو

مائی کھولے پھل مکھانے کھلیاں

لٹو وے بچڑا لے نی دھیے

ورد پٹھان مینوں پولی دتی پچھیا

رب رکھیاے۔ کوئی سٹ پھیٹ تے نہیں نہ لگی

نہیں جی کوئی نہیں رب رکھائے۔ میں آکھ تے دتا اینویں

پر کیہ آکھاں مینوں اصلوں سمجھ نہ لگی

مینوں انج لگا۔ جیویں سڑک تے بھٹنجے بیٹھے سارے گھر دے جی نہیں

میں پروہنے کولوں بھج گئے کچ دا بھانڈا

ایسہ آہندے نیں

کوئی نہیں کوئی نہیں

تاں کیہ ہویا

میں کون

ڈاکٹر صاحب

تسین کہندے تے سو

پڑھن دا مقصد گیان

گیان پڑاں نہیں پڑجے

ایس پڑ اندر مرن جیون اے

جن پڑ چھڈیا سو مویا

تسین کہندے سو۔ اسیں شدے ساں

ژونگ، فرائیڈ، ایڈلر ساں پڑھائے

اساں لے نوٹ بنائے

چاواں پی پی دن تے اتے راتاں جاگے۔ فرسٹ ڈویژن آگئی

نہ آوندی تاں کدھر جاندے

انٹرویو وچ کیویں گزارا ہوندا

پر سول سروس ڈاکٹر صاحب پڑاں نہیں پڑجے

ایس پڑ اندر مرن جیون اے۔ جیون مرن اے

ایسہ پڑ بندا مردا جیوندا چھڈ نہیں سکدا

اللہ بخشے اباجی دا پتا اے تہانوں

ساڈے لئی اوہناں آپنا آپ مکایا

دنے کلرکی راتیں ٹیوشناں

لیکچرر ہوئے پروفیسر ہوئے تہاڈے نال ای

کپی ٹیشن لئی تیاری کر لئو پتر

کپی ٹیشن گول بنا لئو آپنا

ڈاکٹر صاحب میں میرٹ لسٹ وچ نال وکھ کے آپنا آپ پچھاتا

پہلے سال اکیڈمی

رائیڈنگ ٹینس گیٹ نائٹ جھکھانہ

کجھ نہ پچھو

ڈولی تہاڈی خاص الخاص شاگرد

ایتھے سانوں بندہ ای نہیں سی سمجھدی

اوتھے اکو ای فون نکایا آپے ای آگنی

وختاں نال اوہنوں مگروں لاہیا

نولس تہاڈے اشرف نوں میں دتے سن جی

آپنا اشرف موٹا۔ آگیائے اوہ وی ایس سال

اے نہیں تہانوں ملیا؟

جیہڑیاں گھراں نوں بایسکلاں توں باہروں لنگھدیاں تکی داسی

اوہناں گھراں توں کاراں شامیں

لین نوں آن کھلوتیاں رہنیاں

جدھر جاؤ

بس کارڈ وکھاؤ۔ جو چاہو کروالو

آپٹے لئی میں کجھ نہیں کیتا۔ لوکاں دے بس کم کروائے

کیہ گل اے پرڈاکٹر صاحب تسلی کیوں نہیں ہوندی

جیہڑی تھاں وی رہی اے پوسٹنگ

او تھوں جو ملدائے اوہ کہندائے

لوکیں شیخ صاحب تہانوں کدے وی بھل نہیں سکدے

ہفتے وچ اک دن عام کھل سی

کوئی کمپینٹ وی ہووے

موقعے تے آرڈر کرنے۔ آپیں جیپ تے جاوجنا

روز ہزاراں دلوں دعائیں دیندیاں جانا

کیہ گل اے پرڈاکٹر صاحب

ایہہ بھڑکی جیسی کیوں رہندی اے دل نوں

شروع توں نہیں جی پچھلے سال دی گل اے

اتلے تاں اتلے ای ہوندے نیں
 پر آپنے جیہا کوئی یار دوست یا ہیٹھلا کوئی
 میرے ولوں ذرا دھیان ہٹاوے تے میرا دل کردائے
 میں مٹی مونہہ وچ تن کے ساہ گھٹ چھڑاں اوہدا
 بچھلے سال دی گل اے
 باسٹرڈ۔ میں نہ ای ویندا کولوں اوہنوں
 ہسّاسی جی جانگی
 میری کورٹ وچ پھڑیا آیا۔ اینویں معمولی گل سی کوئی
 اوہدا وکیل اوہنوں آکھن لگا
 مانی منگ اوئے سورا
 اوس ہتھ جوڑ کے دنیاں کڈھ کے مانی منگی
 مینوں اوہدی شکل فریبی لگی
 ”ایسہ ڈھڈوں مانی نہیں پیا منگدا“
 ”ڈھڈوں مانی منگ اوئے اگے ہو کے ہسیا“
 اوہ بدھے ہتھیں دنیاں کڈھدا نیڑے آیا
 بس ڈاکٹر صاحب
 تیسے سنگھ لیندے نہ اک واری ساہ اوس جنگلی سورا

تاں پھیر کلاس نوں فیس کدیں نہ کر سکدے

مینوں انج لگا

جے میں ڈانگاں نال ایس جنگلی سور نوں گھیر کے چتھ وی شاں

تاں وی امیدے ساہ وچوں اوہ گل کدیں نہیں جانی

گرم ہواڑھ اوہدا گلا ساہ

گلا گویا

میرے نکوں مونہوں اکھوں کنوں اندر وڑیا مینوں آکھے

”توں کون ایس“

گھوڑیاں والی

ہن کیہڑے ساک تینوں پتر سداں

ساہو میرا پلہی جھیا

میں بھل گئی

میں تینوں جمدے نون نہ دسیا

اساں لوک آں فوجی

کمپ اساڈے پتیاں

مدتاں ہوئیاں سانوں لام لڑیندیاں

شہر شہر اُتے بلہ کریندیاں

جمن لاء مدھ گھرو تھیون تائیں

میں ایسہ کوڑنہ جیسھوں کھور کے تینڈے کنیں پائی

شہراں والے شہروں باہر زمیناں والے ویری اساڈے

جھتاں ڈیرا لائے گھیرے پے جانڈے نیں

راتو راتیں چاء پتیاں ساہ ہتھیار چھپاوندے

اوہ پڑ چھڈ کے دشمن نون جاہور کتھے للکاریدائے

کاکو مینڈی بھین دی جانی

گدڑ اندر جاگو میٹی

تینوں آہندی رہی مینوں ڈر لگدائے مینوں ڈر لگدائے

رتیاں کتراں جوڑ کے جت بناوئی اوہنے

کھٹیاں کتراں جوڑ کے پوچھ بناوئی

نلی ٹاکی لیوی لا کے جسا کستا

سینے سورج نکتہ لاوندیاں میں اوہنوں ایسہ نہ دشنا

ایسہ گھوڑے نہیں کاگت کاکو

ایسہ گھوڑے نہیں لیراں

ایسہ اڈنے سپنی باروے

ان گھات تھلیں دریا

تن راتماں باریں ساوٹیاں

آتے بجلی ساج فتاہ

ایسہ پارس کرن اسوارنوں

ایسہ چھٹے سورج بھا

پاون اکھ سلائی موت دی

دیون دھرت اگاس رلا

جت رتی ڈیلے ہاڑھ دے

اتے پوچھ بستر واء
کرن دھوڑ دھمال حویلاڑیاں
دیون جاگ رڑی نوں لا
ایہناں گانے بدھے اگم دے
تھیے آپنے آپ گواہ
ایسہ جیون پل لشکار دے
وت عمر اڈیک اتھاہ

میں بھل گئی
میں کاکو نوں کجھ نہ دیا
توں اوہدا ڈر لاہون لئی اوہنوں شہریں کھڑیا
ٹانگہ جويا
ترلے کر کرویری نال بہائے چندرے
ویریاں ہتھیں کھٹیاں رتیاں کتراں بھیندیاں
ویریاں پنڈے لیوی بھیندیاں
اوہنوں ڈردی سرت نہ رہی
میں بھل گئی ساہو

چتر سدن لئی

تینوں وت جسمساں ہن بڈھڑی کاٹھی

باردی وار

”سبھ جگ بگا تھی جاوے اساں رہنا لاکھے“

ایسہ بول اسیں مونہہ وچ گاؤندے

لاچیاں چدریں اندر آپی ٹور لکاؤندے

میں بتے لاٹو پنڈ وچ وڑ گئے

ڈھولیاں¹ والے کئیں ٹکرے

پر جیہدے وی اگے لاکھی دا اسیں ناں لیا ساڈے مونہہ ول ویکھن لگ پیا

جیویں کیمسٹ کولوں کشتہ پچھ لیا ہووے

اک نے سانوں اینا دسیا

پئی پنڈوں ادھ کوہ باہر کھوتے ہوندا اے

پر راپے پا کے آکھن لگا ”بابے کول کیہ لینا جے ہن جا کے

نہ ہن اوہدا واج نہ سُر

آپو اپنا ویلا ہوندا اے۔ بول بے سُر تے ادا جوں

ہے اُنج کرنی والا بڈھڑا ٹھرکی

ایہدی سیوا کریاں آہندے نیں بچی بچی ہو ویندا اے

جیہدے دا کوڑائے ذرا خیال ناں جانیو

ڈھیم ڈھیم وی کڈھ ماردا اے بعضے ویلے“

”بہہ جا جھوٹے

کجھ نہیں آہندے تینوں

پتہ ای کون نیں لمیاں کناں والے

سورج مکھی نہ چند مکھی

نہ کھوتے نہ گھوڑے“

سانوں ویکھ کے ٹری زنانی مڑ کے جھاڑو پھیرن لگ پئی

اوہ بھنجنے لک دی تنگی بیٹھا مڑن لگ وٹن لگ پیا

بگیاں والاں بیٹھوں کالا کرڑا جہ

دودھ بھروٹیاں بیٹھوں چڑھیاں چڑھیاں اکھاں

میں اگے ہو کے بہہ گیا

”بڑی مشکل نال تہاڈا ڈیرا لبھا اے

اسیں لہوروں آئے آں

ڈھولے کٹھے پئے کرنے آں

تہاڈا ناں بزرگاں کولوں سنیا اے“

”سورج مکھی نہ چند مکھی

ڈھولے کٹھے کر دے پھر دے او
 کوٹھے سکنے پاسیا لیں کھائیو بوجھے بھر کے
 اکھاں ہیٹھ اخباراں دھر کے
 لہور شہر تہاں آپ اگاوندے کجھ نہیں
 رگلی رسد سکاوندے او
 ماندریاں دا کر کے ویس مینڈے کلردے سب گھت پٹارنے
 مال روڈتے بہر کے بین وجاسو
 جیہنوں لڑیا نہیں اوہنے سب نہیں ڈٹھا
 ویکھن والے اتھے
 ویکھی آؤ بس ویکھی آؤ
 اکھاں پیجے ول ول پنجن
 تن رہے تلتایاں ہنڈیاں
 کلر² دیاں ونجاریاں جھونگے مشک منگیں
 لاٹو آپٹاٹپ ریکاڈر کھول کے جھٹ پٹ اگے ہويا
 لاکھی چڑھیاں اکھاں اندروں ہسیا
 جیویں نکیاں ہونڈیاں کسے پروہنے اگے
 مٹھے دی تھان لون گھول کے دھرویاں ہسیدا سی

اوسے ہیک نال بولیا

”دفتر کھلے۔ دفتر کھلے“

کھلے وچ کرخانہ

نوں من روزدی کیری ہو

کیری دے وچ بوٹا لگے

جاں پیل جاں بیری ہو

(جیہڑا آڈر ہووے)

پیل ہیٹھ پاری آون

بیری ہیٹھ پجاری

(جیویں آڈر ہووے)

بھانویں کوئی نہ آوے جاوے

کم نہیں رکے سرکاری

(جس دم آڈر ہووے)

ساویاں ساویاں رکھاں وچ نیں مھے مھے کھچے

گڈ نہیں جاندی سرم سلائیاں

پنسل نال نہیں ہندے جھپے

سر سگری دادارو کوئی نہیں

رسل نوں لگے پنچے

کرسیاں اپرا فریٹھے

وچوں وچوں گنجے

بدل دا اتبار نہیں اجکل

اندر ڈاہ لٹو منجے

ٹیپ ریکاڈر چلدا رہ گیا

”چھڈ چھڈ جھاڑو ڈیئے چوہڑیئے لاکھی دے دربار دیئے

جھاڑو نال وی روگ اندر دے جھڑ دے نیں کوئی

ایویں نہ پئی ایدھر دی کھیسہ اودھر پیا

پھیر دس ہاں توہیوں دارو لاکھی

اوس زنانی جھاڑو چھڈ کر منڈل چایا تے دین ترونکا لگی

آپے جھاڑو لئی دیاں جو آں

آپنی لئی جھاڑن لئی کیہ لوڑیں پتر بگانے

اندر بوٹی نہ ٹھلے تے پت جمان کس کاری

جا کھڑے بھال کائی مالی جھولنا

تے چھڈ کھسیاں دی کھلی

کیہ جوٹھیاں گڑکاں نپ نپ ڈھڈ ترکاؤنی ایس پئی

اوہ کیہڑا اے نوشوہ⁴ ساہن مہریئے

جیہڑا نظریں چھٹا مار کے سکیاں کر جائے ہریاں

میرے کول تے دارو کوئی نہیں

ہے کسے کول دارو

کیوں اوئے لمیاں کناں والیو!

بولو ہے کسے کول دارو بل جتوڑیو“

میں لائونوں آرک مار کے آکھیا

چلیے یار ہن اوکھانہ ایویں ہو جائے کدھرے

مائیک نوں ہتھوں سٹ کے لائو آکھن لگا

میںوں گل کرن دے

”لے لاکھی میرے کن کپ کے نکلے کر دے

لائوول اوہنے گھوری وٹی

چڑھیاں اکھاں ہو ر چڑھ گئیاں

مڑ آیا ایس توں کن پڑواٹیا!

تینوں رنگپوریاں⁵ سترنگیا نہیں

میتھوں کیہ ہن منگن آیا ایس

جے سگواں ایں تے گھت ساہ لوہنا

پھوک دے کوڑا سارے

کھیڑیاں چند مکھیاں دے ویٹھے کیوں وڑستا ایں“

میں اپنا جھاکالا ہون لئی پچھیا

”ایہہ چند مکھیے تے سورج مکھیے کون نہیں بابا“

”واہ پٹواریا! بھل گیا ایں ناں جماناں دے

چند مکھی

کھمباں گر جاں پد بیٹھے سیونک سنگھاڑے

اندر کھولے کلر چٹے باہر کناری کالی

بھلن بھلیاں ستیاں کھلرن

ٹھنڈا چھاڑتے نیندر آب حیاتی

سورج مکھی جہدے اندر سورج، جیہڑا جیوے تاں جے جاگے

رنگ کالا مینڈے سورج ماہی دا

کُن ۶ دا دا ج کتھوری ۷

رنگ مچے مینڈے ماہی والا

کٹ ۸ کھورے ڈب مارے

کالکھ مینڈے سورج سینے

اتے مٹھڑا لوانے

آپے ساڑ صفائیاں کروا

آپ کرے رشنائیاں

کہو لاکھی اساں رہنا لاکھے

بھجک بگا تھی جاوے اساں رہنا لاکھے

لاٹواٹھ کھلوتا

اوبدے متھے تریلی آگنی

لاکھی اٹھ کے اوبدے موڈھے ہتھ دھریاتے دونویں ٹرپے

ساڈی چڑھی جوانی تے نالے چڑھیاں نہراں

پئے کچھریاں ٹھانے

نہریں بار نہاڑی اوہناں چٹے ٹوپے لاء

پر نہیں منی میں گورے دی اسواری دلیا نہیں منی

ساہوکار کراڑ پیڑے

لُوہیاں چھاوٹیاں کھکھراں۔ بھنیاں جیلاں

چکلاں جگیراں والیاں توں میں کھسیاں بوریوں

پر ساڈے ہڈ کھور کھور کے کلر لائیاں بٹیاں

منگی بھوں دی مالکی اساں گل وچ پلے پا

مایا لائی شملیاں اساں دفتر ناؤں لکھا

اُبلیا روہ باردا

اُبلیا روہ

سُنیاں او جھڑ وچ ونگاراں اگم دیاں

بھتے منڈا سے برڑ دے اساں نینیں نیرِ وِلا

گھت کاٹھی

گھت کاٹھی مینڈا راٹھ جھلاں وچ ڈھول بولیندے

پر چونڈھی دھپہ کون دیوے

بئی کون

دیکھو دیکھو بئی چڑھی جنج گوریاں دی

اُتوں سوٹ مریاں دی ہوئی تے چڑھی جنج گوریاں دی

لٹو کوڈیاں بھنا لو گوڈے تے چڑھی جنج گوریاں دی

چونڈھی دھپہ کون دیوے بئی کون

دائی نال جڑے ونج سارے

اک جے اک جمن ہارے

ناڑو کپے کون

بئی ہن کون“

لاکھی چپ جیہا کر گیا۔ جیویں ہتھل ہو گیا ہووے

اسیں کھو ہوں دراڈے آگئے

میں آکھیا بابا پھیر

اوہ نہ بولیا

پھیر آپے ای آکھن لگا

”تینوں ڈر لگدائے

پر بول توے نہیں۔ دل سوئی نہیں

دل پتھر، مینڈا دل پتھر

’اپرتھے جھال رات دی

بول دھمال اجاڑیں“

دن ڈبن تے آگیا پر لاکھی لاٹو ٹردے گئے

”ایسہ تن مینڈا بار ہے

وت ہرن گواپے کجلیاں اکھیاں

رتیاں اکھیاں سبے گواپے

ونچ جنڈ گواپے جھالٹے ون لہریئے

وچ پگاٹ پھٹ میلنے

ڈیلے سوہے ساوے

پیلوں پکیاں تے ایسہ جیہیاں¹⁰ پکیاں

وچ گواچیاں کالیاں بوریوں چھاواں نین جیہناں دے

”پیلوں پکیاں تے ایسہ جیہیاں پکیاں“

وچ¹¹ گواچے اتھرے نیلے بجل سنب تریراں

ایسہ تن مینڈا بار ہے

وچ طوطے بولن چھڈ گئے وچ مویاں میناں

وچ ڈھیر سکنج خزانیاں

وچ مویاں اکھاں ٹھنگن کاگ کھلوتے حاضر

وچ ناگ دہاڑی دار سلوٹیس لیٹے

وچ چوہے لاکڑی

بجیاں گاٹیاں پھیر کے ہاریاں کرن اگیرے

ایسہ تن مینڈا بار ہے

چارے گٹھاں کھڑی سفیدی

وچ جھوک ججن دی جھولا

ایسہ تن مینڈا بار ہے

وچ نہراں میزاں لائیاں کلر کھنڈر کھیر

کلر بھر بھر سینیاں سگن سجائے

بھر بھر لاوٹ پیالے زنج ورتائے

لالو لال بار دا پنڈا

نیلے ایدے پیر

پنڈ و پنڈ بار دیاں دساں چرچے شہر و شہر

کوئی بار دی ذات نہ جائے

نہ کوئی شکل پچھائے

کوٹھیاں اتے چاڑھو کوٹھے بھر لو اندر دانے

پہلی وار تاں جتے کملے مر کے ہوئے سیاٹے

ایہ تن مینڈا بار ہے

جیہنوں نہراں تیل نہالیا۔ کنگھی پھیر و کھائے شیشڑے

جیہنوں نہراں کچ پوا کے چم لشکا کے

پچھلے بوہیوں نال بیاریاں ٹوریا

ایہ تن مینڈا بار ہے

کلر کھرنڈاں وچوں سدا نیلا پانی

کلر ڈنگ جیہڑے آپی کیلے

گھٹے مدھولے دل بھنیر جیہناں بھیت سنبھالے

کلر کاوڑ دھرت دی

کلر چپ سریر دی

کلر اندراں وِس

کلر لارا آپ نوں

کلر قول زبان دے جیہڑے گئے زمینیں کھنچ

کلر رت مردو دی

ترکی کھلڑ ہیٹھ

کلر سوچ سکنج

اُدھڑ اُدھڑ ڈھیر

اسیں کھوہوں دراڈے آگئے

میں آکھیا ”لاٹوں شاماں پے گئیاں نہیں“

”روز ای پندیاں نہیں“

”اک دو کم دی یاد آگئے نہیں“

”اوہو ساڈے روز دے ضامن“

”پھیر سویرے اٹھناوی اے“

لاکھی بولیا ”دیکھو دیکھو بابا¹³ تے مردانہ لڑے
ایسہ جنگل شور سمندر سائیاں ڈبے دھرت اگاس
نہیں ڈبدا توں

جو چایا ای سوئیوسٹ دے
چھڑ دے دی مٹی مٹھ مردانیا!
کہو سورج شوہ سمندر وی میں
میں وچ ٹاپو رات
گھر کیٹرا

نہ رُب داڑھی نہ رُب واڑی
رُب گڑے لہودی تسبیح باریں نِسردا
نہ رُب ٹھیکے نہ رُب لکھے
موج لور رُب جھولے جھٹی بار دی
نہیں ڈبدا توں

جو چایا ای سوئیوسٹ دے
کہو جدھر نہیں گھر رُب دا او دھر کر دیو لتاں میریاں
سانجھ بنا سبھ وانجھ میاں مردانیا!
آدم زادے پشو پھیرو

’رکھ ککھ تے روڑ گاردی سانجھ

فصل نسل تے کم گاردی سانجھ

ہن سینے سکن گلوکڑی نوں

روئے ’رکھاں نوں گھت کلاوے

کدے ڈھونڈیئے یار گواچے جیہڑے نہ جے نہ ہوئے

میر تیر سانوں اکل وانجے گھیرا

آپے گھروچ آپے چورتے اپنی بیج تے آپے ہور

’مڈھ دیاں کنڈاں سنگیاں آپے آپ شریک

بھاجیاں ڈونے زہردے، ’سگن نیوند رے ٹونے

آپو اپنی گھن ’برکی اساں کھولیاں اندروڑ گئے

کھولیاں وچ پرچھانویں بن گئے مڑکے باہر نہ آئے

سانجھ بنا سبھ وانجھ میاں مردانیا!

میری تیری، ’کل خلقت دی

جیون مرک دی

مرکے وت جیون دی سانجھ“

لاکھی مڑلاٹو دے موڈھے ہتھ دھریا

”سوں گیا ایس چوری کھانیا!

اوہ دینہہ چڑھیا

نہاتے کھیڑے کھمب تنے

سرڑ سواہ ہے

مَن کجھ نہیں مَن قول اے کالا

تَن کجھ نہیں تَن لو کالے دی

نہیں سورج مکھی تے دینہہ کجھ نہیں

گھت سرڑ سواہ

اسیں مڑ کے کھوہ تے آن اڑے

جھاڑو والی زنانی دی تھاں ہو راک بیٹھی

رگلی مٹی پیرتے تھپ کے کھوہ بناوے پئی

کڑیاں والے نین نقش پر کولوں کھلڑی ریتا

جیویں ٹہنی اُتے کچی سکی پیل پکائی

سانوں ویکھ کے آکھن لگی

”ساڈے جوگی تیرے کول کدے ویہل نہ ہوئی

ایہہ نویں ساک اج کدھروں ڈھک پئے“

لاکھی بولیا

اڄ لوئاں¹⁴ ہس نال اساڙے ریت کوارئے مائے
 ساڙے بگے وال بدن دی لوئیں
 تینڈے پتر بگانے آئے
 لوئاں اڄ بر سورج آیا
 جوڑے لاه سلوانے بسلھتے
 تن ساڙے اڄ بھکھن زوئے
 کھوہ کالے سانوں بھٹھیاں
 آ لوئاں چھڈ چور چبارے بور پورنے وت دا کھیں
 آ لوئاں چن چول فقر دے تے وت جم کائی نیلیاں والے “

اتوں شماں پے گئیاں
 میں جاوں دا آکھیا لاکھی گل نہ گولی
 ”میں بار مینڈا ماہی سرجن
 کیوں جیواں بے مونہہ موڑاں“
 پھیر لاٹونوں اوہنے لیا کلاوے
 ”اک دا دودھ پوا بجن سانوں اک دا دودھ پوا
 اک دا دودھ سانوں گھٹ پریتی دے ملاحظے لاه

کچیاں دنداں والیاں دھاراں

لئیاں ماواں تھیں بخشا جین سانوں اک دادھ پوا

تھندے مٹھے کرک لہو وچ مانجھ کڑتن لا

سیما سیما وین چوالے

من بھڑکی دا اکو دارو

ناڑیں اگ دھکھا جین سانوں اک دادھ پوا

رات پئی اسیں گھر پہنچے

سارا راہ میں ٹیپ ریکاڈر نال کھیڈا آیا

پر لاکھی دی آواز ای نہیں سی

ہور ہور جیسی چھچی چھچی

نوں من روز دی کیری ہو

”نوں من روز دی کیری ہو“

لاٹو سارا راہ میرے نال گل نہیں کیتی

اوہدے بھانے میں یاں ٹیپ ریکاڈر اوہدے نال ای نہیں ساں

1. ڈھولے اوہ لسیاں نظماں ہن جیہناں راہیں بار دے شاعر پیرھیو پیرھی اپنی تاریخ نوں
سنجھال دے ہن۔

2. بابے نانک دے بول۔

3. اندر بوٹی مشک مچایا جاں مہلن پر آئی ہو۔ سلطان باہو دے بول۔

4. نوشہ پیر گنج بخش۔ حافظ برخوردار نے ”مرزا صاحبان“ وچ دکھایا اے جو مرزے دی ماں
”مہری دانا باد دی“ سکا ڈھینگر ککھ وچ لئی پھردی سی۔ نوشہ پیر دی دعائال ہریا ہویا تے مرزا جمیا۔
”اوس دتا چھنا عشق دا وچ زمین اسمان“ نوشہ پیر آپیں پنجابی شاعر سن۔

5. رنگپور۔ کھیریاں دا پنڈ

6. کن فیکوون

7. رات کتھوری ونڈیئے ستاں ملے نہ بھاؤ۔ باوا فرید دے بول

8. کٹ۔ زنگال دا نشان۔

9. دلا بھئی۔ دے آپے ویلے مغل شہنشاہی نوں نہیں سی گیا۔

10. بار دے اک گاؤں دے بول۔

آپنوں رل یار۔ پیلوں پکیاں نی دے

بار تھئی ہے رشک ارم دی۔ سک سڑگنی جڑھ ڈکھ تے غم دی

ہر جا باغ بہار۔ ساکھاں چکھیاں نی دے

خواجہ غلام فرید دی کافی اے۔

11. دو نیلے گھوڑے مشہور ہن۔ اک رسالو داتے اک مرزے دا

12. طوطے۔ مینا۔ کاگ۔ ناگ خزانے۔ چوہے گائیاں سبھ رسالو دی ورتی واپری دل اشارے

ہن۔

13. بابا نانک تے بابے دانت دا ساتھی مردانہ۔ بار وچ بھوندیاں مردانے نوں سونے دا ڈلا لہیا۔

مردانے نے بابے توں اوہلے مٹھیں پی رکھیا۔ اگانہ چلدیاں مردانے آکھیا بابا ڈر لگدائے۔ بابے

آکھیا ڈر نوں سٹ پا۔

14. لوٹاں۔ سیالکوٹ دے راجے سلوان دی رانی (کھوہ کالے۔ دا کھیں بور۔ چول فقر دے

سبھ پورن تے لوٹاں دی ورتی واپری دل اشارے ہن۔)

رُت لیکھا

(مادھولال حسین دی ویل)

رُت کردی رت لیکھا

رُت پڑھدی آپ پہاڑے

رُت گندی پون سوائے

موٹے چھلڑا کو ہتھ بہاردی

رُت لیس گھیس سبھ کردی ڈھیریاں

ننگے بندے کڈھ کڈھ پال کھماردی

ننگیاں بندیاں اتوں پانی واردی

جاؤ اج جمیو تہاڈی رت سان

بھانویں سو تقریراں سیرے

بھر بھر دوتی دین بو تلاں پان سرڈ دی سرت ہے

جاؤ اج جمیو

تہاڈی گڑھتی دس ہے

لکھ لکھ داری پنی کوڑ جیہڑی لوے نہ کھٹیاں مٹھیاں

ایس کتاب دی چھپوائی سیداجمل حسین میموریل سوسائٹی
دلوں لوک بولی بھنڈار دی سیوا

رست لکھا

22- میاں چیمبرز، 3- ٹمپل روڈ

لہور- پاکستان